สัญลักษณ์ของ "ผี" ในโลกทัศน์ของชาวจีน

Characteristic of "Ghost" according to Chinese worldviews

เกรียงไกร กองเส็ง
สาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Corresponding author. E-mail: kriangkrai.ko@ssru.ac.th, dgt_ks@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สัญลักษณ์ของ "ผี" ในโลกทัศน์ของชาวจีน โดยศึกษาจากสำนวนจีนที่มีคำว่า "กุ่ย" (鬼 guǐ "ผี") ปรากฏอยู่ในสำนวน ซึ่งเป็นสำนวนที่รวบรวมจากหนังสือพจนานุกรมสำนวนจีนฉบับสมบูรณ์

(中华此语大词典) ของ Zheng Weili และ Zhou Li ปี 2009 สำนักพิมพ์บริษัท ซังอู้อิ้นซูก่วน กั๋วจี้ จำกัด ปักกิ่ง ผลการศึกษาพบว่าสำนวนจีนที่มีคำว่า "กุ่ย" (guǐ 鬼"ผี") ปรากฏอยู่ในสำนวนเหล่านี้สะท้อนภาพสัญลักษณ์ของ "ผี" ในโลกทัศน์ของชาวจีนออกมาในลักษณะต่างๆ ได้ 3 แบบ แบบแรกคือสัญลักษณ์ในเชิงบวกแสดงให้เห็นว่า "ผี" เป็นสัญลักษณ์ของความสามารถที่ล้ำเลิศ ความมีพลังอำนาจ การจูงใจ และความรวดเร็ว แบบที่สองคือสัญลักษณ์ในเชิงลบ แสดงให้เห็นว่า "ผี" เป็นสัญลักษณ์แห่งการถือตนเป็นใหญ่ ความไม่รู้หรือความคลุมเครือ ความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ความไร้สาระ การเสแสร้ง พฤติกรรมที่มีลับลมคมนัย การหลอกลวง ความแปลกประหลาด ความคิดที่แปรปรวนและขี้ระแวง ความทุกข์ยากลำบาก ความวิตกกังวลหวาดกลัวและกลัดกลุ้ม วิธีการเล่ห์เหลี่ยมคดโกง ความชั่วร้ายและความอิจฉาริษยา และเป็นสัญลักษณ์แห่งความโศกเศร้า และแบบที่สามคือสัญลักษณ์โดยปกติทั่วไป คือความเปลี่ยนแปลงและความลึกลับอัศจรรย์ ทั้งนี้ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า "ผี" ว่าเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมและอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ

คำสำคัญ: สัญลักษณ์ ผี โลกทัศน์ ชาวจีน

Abstract

This paper aims to analyze the characteristic of "鬼" according to Chinese worldviews towards "Gui" (鬼 "Ghost") in the idioms from Chinese idiom dictionaries by Zheng Weili (complete edition) and Zhou Li (2009 edition) published by Shangwu Yinshuguan (商务印书馆 or The Commercial Press, Co.,Ltd). The study showed that the idioms with the word "Gui" (鬼"ghost") also reflected the characteristics of "ghost" according to worldviews of Chinese into 3 types: a positive characteristic which reflected "ghost" as excellent capability, power, motivation and speed and a negative characteristic which reflected "ghost" as selfishness; ignorance or ambiguity; untidiness; nonsense; pretense; conspiratorial behavior; deception; bizarreness; capricious and paranoid thought; miserableness and hardship; anxiousness and depression; cunning and swindle; evilness; envy and jealousness and melancholy. a general characteristic which was a change, mystery and miracle. To summarize, the "ghost" can mean a characteristic of human behavior and emotion in both positive and negative ways.

Keywords: characteristic, ghost, worldviews, Chinese

1. ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

ความเชื่อเกี่ยวกับผีเป็นความเชื่อที่มีแพร่หลายอยู่ทั่วโลก แต่ละประเทศต่างก็มีความเชื่อเกี่ยวผีทั้งที่เหมือนกัน คล้ายคลึงกัน และแตกต่างกัน ซึ่งความเชื่อในเรื่องของผีนี้ต่างก็ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในแต่ละพื้นที่แตกต่างกันไป ซึ่งแสดงออกมาให้เห็นทั้งจากพฤติกรรมการกระทำ วาจา รวมถึงการนำไปใช้อย่างกลมกลืนในการดำเนินชีวิต

เช่น การถ่ายทอดออกมาทางภาพยนตร์ ละคร วรรณกรรม หรือสำนวนภาษา ซึ่งผลจากความเชื่อเหล่านี้เองที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของแต่ละกลุ่มชนในสังคมหรือประเทศนั้นๆ สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมความเชื่อที่สั่งสมมาแต่อดีต

ประเทศจีนเป็นประเทศหนึ่งที่สั่งสมอารยธรรมมายาวนานหลายพันปี เป็นประเทศที่สืบทอดความเชื่อมากมายหลายด้านมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในเรื่องผีที่เห็นได้ชัดเจนคือมีสำนวนจีนที่กล่าวถึงคำว่า “กุ่ย” (鬼 guǐ) หรือ “ผี” อยู่มากมาย ซึ่งภาพลักษณ์ของสำนวนจีนเหล่านี้ล้วนแสดงถึงโลกทัศน์ของชาวจีนที่มีต่อผีออกมาได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งโลกทัศน์หมายถึง “ทัศนะในการมองโลกและสังคมของบุคคล เป็นภาพของโลกหรือสังคมที่บุคคลรับรู้โดยผ่านกระบวนการและระบบวิธีคิดในการประเมินคุณค่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยมีพื้นฐานอันหล่อหลอมจากวัฒนธรรมแวดล้อมในสังคมที่บุคคลนั้นเติบโตมา อันได้แก่ ทัศนะ ความคิด ความเชื่อ และค่านิยม ทั้งของบุคคลและของสังคมนั้น ๆ โลกทัศน์จึงเป็นตัวกำหนดทิศทางชีวิตของแต่ละคน อีกทั้งเป็นตัวกำหนดทิศทางสังคมของมนุษย์ด้วยการศึกษาโลกทัศน์เป็นการพยายามทำความเข้าใจว่ากลุ่มคนที่เรากำลังศึกษาอยู่นั้นมองสังคมและโลกรอบ ๆ ตัวเขาอย่างไร” (สุภาพร คงศิริรัตน์: 2553,13) หรือความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556: 1089,562) ที่กล่าวโลกทัศน์หมายถึงมุมมอง ทรรศนะหรือความเห็นของคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่งต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในโลกหรือจักรวาลนี้” ฉะนั้น โลกทัศน์คือมุมมอง ความคิดเห็น ทัศนคติของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง กลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งในการประเมินค่าหรือตัดสินสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม ที่มีทั้งเชิงลบ เชิงบวกหรือเป็นกลาง ซึ่งโลกทัศน์ของแต่ละคนใดบุคคลใดจะเป็นอย่างไร ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม การสั่งสอนหรือเรียนรู้จากประสบการณ์ของแต่ละบุคคลในการที่จะมองและประเมินค่าต่อสิ่งนั้นๆ

ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาสัญลักษณ์ของผีในโลกทัศน์ของชาวจีนจากสำนวนจีน ด้วยปัจจุบันเราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าประเทศไทยกับประเทศจีนมีการติดต่อสื่อสารไปมาหาสู่กันมากขึ้น มีการคบค้าสมาคมทั้งในเรื่องของธุรกิจการค้า การท่องเที่ยว การศึกษาหรือการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เป็นต้น และเนื่องด้วยประเทศจีนเป็นประเทศที่มีอารยธรรมยาวนานหลายพันปี จึงมีการสั่งสมของวัฒนธรรมที่หลากหลายโดดเด่น และแต่ละวัฒนธรรมก็สามารถแสดงให้เห็นถึงโลกทัศน์ด้านใดด้านหนึ่งหรือกลายๆ ด้านของชาวจีนได้อย่างเด่นชัดและน่าสนใจ ทั้งนี้ความเชื่อเกี่ยวกับผีของจีนที่ถ่ายทอดผ่านออกมาทางวรรณกรรมก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เนื่องด้วยวรรณกรรมเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งในการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด จินตนาการ คำสอน การบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ หรือเหตุการณ์ต่างๆจากอดีตจนถึงปัจจุบันของบุคคล กลุ่มบุคคลและสังคมแต่ละยุคสมัยได้อย่างน่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนวนจีนซึ่งเป็นวรรณกรรมที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน สำนวนจีนนั้นมีที่มาจาก “ตำนานและเทพนิยายโบราณ นิทานสุภาษิตสอนใจโบราณ เรื่องราวหรือบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ และจากวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงของจีน” (Ma Guofan, 1988 อ้างใน วนิดา ตั้งเทียนชัย : 2550) ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของจีนทั้งในเรื่องของฉันทลักษณ์ความหมาย สัญลักษณ์และภาพสะท้อนของเรื่องราวต่างๆ อันจะแสดงให้เห็นถึงโลกทัศน์ของชาวจีนในแง่มุมใดมุมหนึ่งหรือหลายๆ แง่มุมได้

ผู้วิจัยเลือกศึกษาวิจัยเฉพาะสำนวนจีนที่ปรากฏคำว่า “กุ่ย” (鬼 guǐ) ภาษาไทยแปลว่า “ผี” อยู่ในสำนวนเนื่องด้วยเห็นว่าจีนเป็นชาติตะวันออกเช่นเดียวกับไทย มีร่องรอยความเชื่อและลักษณะทางวัฒนธรรมบางประการที่คล้ายกับประเทศไทย “จากอดีตจนถึงปัจจุบันสองประเทศนี้ผ่านช่วงเวลาแห่งการสั่งสมอารยธรรมมาอย่างยาวนานซึ่งสภาพแวดล้อม ภูมิศาสตร์ การอบรมสั่งสอนตลอดจนความเชื่อต่างๆ ล้วนทำให้คนไทยและคนจีนมีแนวความคิดและทัศนคติทั้งที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันในการมองสรรพสิ่ง และทัศนคติแนวคิดหรือมุมมองเหล่านี้นั่นเองที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมหรือกำหนดเป็นภาพอุดมคติ” (เกรียงไกร กองเส็ง, 2559:235) โดยเฉพาะคำว่า “กุ่ย” (鬼 guǐ) หรือ “ผี” ในภาษาไทยนั้นสามารถพบเห็นคำเหล่านี้ได้ทั่วไปในวรรณกรรมไทยหรือสังคมไทยในการใช้ในความหมายโดยตรงหรือโดยนัย เช่น ผีซ้ำด้ำพลอย ผีทะเล ตีนผี ผีไม่มีศาล ลูกผีลูกคน เป็นต้น ในภาษาจีนเอง ก็เช่นเดียวกันที่มีการนำคำว่า “กุ่ย” (鬼 guǐ “ผี”) ใช้อยู่ทั่วไปในวรรณกรรมรวมถึงการสื่อสารด้วยถ้อยคำสำนวน เช่น 什么鬼 (shénmeguǐ/คืออะไรหรือ) 小气鬼(xiǎoqìguǐ/คนขี้เหนียว) 大色鬼 (dàsèguǐ/คนลามก) เป็นต้น

จะเห็นว่า การใช้คำว่า“กุ่ย” (鬼 guǐ) ของจีนหรือ “ผี”ในภาษาไทยนั้นล้วนมีความหมายทั้งโดยตรงและโดยนัยอันสะท้อนให้เห็นถึงสัญลักษณ์ความเป็นตัวตนของทั้งสองชาติได้เป็นอย่างดี ซึ่งจากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็น

ถึงโลกทัศน์ของทั้งสองชาติที่แสดงออกจากภาษาที่มีคำว่า"กุ่ย" (鬼 guǐ "ผี") ปรากฏอยู่ และทั้งสองชาติก็มีมุมมองหรือโลกทัศน์ต่อคำว่า"กุ่ย" (鬼 guǐ "ผี") ทั้งที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน อย่างน่าสนใจ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจว่า คำว่า"กุ่ย" (鬼 guǐ "ผี") ของจีนที่ปรากฏในสำนวนจีนนั้นสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสัญลักษณ์อันเป็นโลกทัศน์ของชาวจีนอย่างไร และหวังว่าผลการวิจัยจะสามารถแสดงให้เห็นถึงแนวคิด มุมมองและทัศนคติของชาวจีนต่อความเชื่อที่เกี่ยวกับผีรวมถึงการเชื่อมโยงกับความเชื่อในด้านต่างๆได้อย่างเด่นชัดขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์สัญลักษณ์ของ "ผี" ในโลกทัศน์ของชาวจีนจากสำนวนจีนที่มีคำว่า "กุ่ย" (鬼 guǐ "ผี") ปรากฏ

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตการวิจัย คือ ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ พจนานุกรมสำนวนจีน ฉบับสมบูรณ์ (中华此语大词典) ของ Zheng Weili และ Zhou Li ปี 2009 สำนักพิมพ์บริษัท ซังอู้อิ้นซูก่วน กั๋วจี้ จำกัด ปักกิ่ง และขอบเขตด้านเนื้อหาคือ สำนวนจีนที่มีคำว่า "กุ่ย" (guǐ 鬼"ผี") ปรากฏอยู่ในสำนวน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยโดยการรวบรวมข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นรวบรวมสำนวนจีนที่มีคำว่า "กุ่ย" (鬼 guǐ "ผี") ปรากฏอยู่ในสำนวน จากพจนานุกรมสำนวนจีน ฉบับสมบูรณ์ (中华此语大词典) ของ Zheng Weili และ Zhou Li ปี 2009 แล้วปริวรรตสำนวนจีนเป็นภาษาไทย หลังจากนั้นจึงศึกษาวิเคราะห์สัญลักษณ์ต่างๆจากสำนวน โดยมีกรอบแนวคิดในการศึกษาคือสัญลักษร์ในเชิงบวก สัญลักษณ์ในเชิงลบ และสัญลักษณ์โดยปกติทั่วไป นำเสนอผลโดยพรรณนาวิเคราะห์ แล้วสรุปผลการศึกษาค้นคว้า พร้อมกับอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ พบว่าสัญลักษณ์ในเชิงบวก มีจำนวน 18 สำนวน สัญลักษณ์ในเชิงลบ จำนวน 84 สำนวน และสัญลักษณ์โดยปกติทั่วไป จำนวน 13 สำนวน โดยสรุปผลการวิเคราะห์ดังนี้

สัญลักษณ์ในเชิงบวก เป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนภาพในแง่ดี คือ (1) สัญลักษณ์ของความสามารถที่ล้ำเลิศ เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงงานศิลป์ต่างๆที่สร้างขึ้นได้อย่างวิจิตรบรรจง ไม่ว่าจะเป็นสิ่งก่อสร้าง สถาปัตยกรรม ผลงานการประดิษฐ์คิดค้น เรื่องราวใหม่ๆที่ไม่เคยมีผู้ใดคิดทำมาก่อน รวมไปถึงบทกวีที่ไพเราะและตำราพิชัยสงครามที่ยอดเยี่ยม เชื่อมโยงกับความเชื่อของมนุษย์ที่ว่า ผีนั้นเป็นสิ่งที่มีอิทธิฤทธิ์ เป็นสิ่งที่มีพลังอำนาจในการดลบันดาลสิ่งต่างๆได้ เป็นผู้ที่มีความสามารถที่ล้ำเลิศในการสร้างสรรค์หรือดลบันดาลสิ่งต่างๆ ขึ้นได้ เช่น สำนวน 神工鬼斧 (shéngōngguǐfǔ) หมายถึงเหมือนดังผีหรือเทพสร้างมา บรรยายถึงศิลปะฝีมือที่เยี่ยมยอด ไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์จะสร้างขึ้นได้ หรือสำนวน 神施鬼设(shénshīguǐshè) ที่บรรยายถึงบทกวีที่ประณีตงดงามยิ่งดังผีและเทพเขียนขึ้น (2) สัญลักษณ์แห่งพลังอำนาจ เป็นการแสดงถึงพลังอำนาจที่ยิ่งใหญ่ เป็นสิ่งที่ต้องยำเกรง เชื่อมโยงกับความเชื่อในเรื่องผีที่มนุษย์มีความหวาดกลัวผีมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล หรือย้อนไปก่อนยุคโบราณเช่นยุคหิน มนุษย์ก็มีความหวาดกลัวเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆตามความเชื่อของตน ว่าผีหรือเทพเหล่านั้นเป็นผู้มีพลังอำนาจมากมายมหาศาล สามารถดลบันดาลให้มนุษย์มีความสุขหรือความทุกข์ได้ เช่น สำนวน 拜鬼求神(bàiguǐqiúshén) ซึ่งหมายถึงกราบไหว้อธิษฐานต่อผีและเทพ ขอให้ปกปักรักษา หรือสำนวน 神工鬼力 (shéngōngguǐli) ที่เปรียบเทียบถึงพลังที่มหัศจรรย์เหนือมนุษย์ (3) สัญลักษณ์แห่งการจูงใจ เป็นการจูงใจที่เมื่อเราได้ยิน ได้ฟัง ได้สัมผัสแล้วก็จะมีอารมณ์ความรู้สึกที่คล้อยตามได้ เช่น อาจมีความรู้สึกเศร้าใจ ซาบซึ้งใจต่อเรื่องที่ได้ยินได้ฟัง เชื่อมโยงกับความเชื่อถึง

คุณลักษณะของผีที่มีอิทธิฤทธิ์ สามารถร่ายมนต์ต่างๆ เพื่อให้มนุษย์ตกอยู่ในภวังค์หรือหลงใหลได้ เช่น สำนวน 惊神泣鬼(jīngshénqìguǐ) ที่บรรยายถึงการถูกกระทบจากสิ่งต่างๆอย่างหนัก ทำให้เกิดความซาบซึ้งอย่างยิ่ง (4) สัญลักษณ์แห่งความเร็ว เป็นพฤติกรรมอันรวดเร็วของมนุษย์ รวมไปถึงความรวดเร็วในการขนส่ง เชื่อมโยงกับความเชื่อที่ว่าผีนั้นสามารถหายตัวได้ ไปไหนมาไหนได้ด้วยความเร็ว ซึ่งความเร็วนั้นถือว่าเป็นคุณลักษณะที่มนุษย์คำนึงถึงและให้ความสำคัญ เช่น สำนวน 出入神鬼(chūrùshénguǐ) หมายถึงเทพปรากฏผีไม่มี ซึ่งบรรยายถึงการกระทำที่รวดเร็วมาก หรือสำนวน 神输鬼运(shénshūguǐyùn) ที่แสดงถึงความรวดเร็วในการขนส่ง

สัญลักษณ์ในเชิงลบ เป็นสัญลักษณ์สะท้อนภาพสัญลักษณ์ในแง่ที่ไม่ดี คือ (1) สัญลักษณ์แห่งการถือตนเป็นใหญ่ เป็นการแสดงออกถึงอำนาจของตน ถือเอาความคิดตนเป็นใหญ่ในการบงการผู้อื่น รวมถึงการจำกัดเสรีภาพของผู้อื่นในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เชื่อมโยงกับความเชื่อที่ว่าผีนั้นมีอำนาจเหนือมนุษย์ธรรมดาทั่วไป สามารถบงการให้มนุษย์ทำสิ่งใดก็ได้ เช่น สำนวน 神牵鬼制(shénqiānguǐzhì) ที่สื่อความหมายถึงไม่สามารถดำเนินการเรื่องใดใดได้ตามอำเภอใจด้วยถูกจำกัดในด้านต่างๆ (2) สัญลักษณ์ความไม่รู้ ความคลุมเครือ เป็นความคลุมเครือด้วยไม่รู้ว่ามีอยู่จริงหรือไม่มีอยู่จริง เป็นความรู้ที่ไม่กระจ่างชัด เชื่อมโยงกับความเชื่อคุณลักษณะของผีที่ไม่มีตัวตน จับต้องไม่ได้ สัมผัสไม่ได้ เช่นสำนวน 鬼迷心窍(guǐmíxīnqiào) ซึ่งหมายถึงความพิศวงงงงวยที่อยู่ในใจ สื่อความหมายถึงการรู้หรือเข้าใจปัญหาไม่กระจ่างชัด (3) สัญลักษณ์ความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยในเรื่องของการแต่งหน้าจัดผม เชื่อมโยงกับความเชื่อของมนุษย์ว่า ลักษณะของผีส่วนใหญ่มีความน่ากลัวขยะแขยง ทั้งรูปร่างหน้าตารวมไปถึงเผ้าผมที่ยุ่งเหยิงกระเซอะกระเซิง เช่น สำนวน 神头鬼脸(shéntóuguǐliǎn) ที่อธิบายถึงผมเผ้ายุ่งเหยิง ไม่จัดให้เรียบร้อย (4) สัญลักษณ์แห่งความไร้สาระ เป็นความไร้สาระของสิ่งต่างๆ หรือเรื่องราวที่ไม่มีจริง ไม่เกิดขึ้นจริง รวมไปถึงพฤติกรรมที่ไร้สาระ ไม่เป็นหลักแหล่งของมนุษย์ เชื่อมโยงกับความเชื่อที่ว่าผีไม่มีตัวตน เป็นสิ่งที่ว่างเปล่า จับต้องไม่ได้ เช่น สำนวน 白天见鬼(báitiānjiànguǐ) เปรียบเทียบถึงเรื่องที่ไร้สาระไม่มีมูลความจริง เรื่องที่ไม่สามารถจะเกิดขึ้นได้ หรือสำนวน 闲神野鬼(xiánshényěguǐ) ที่สื่อถึงผีหรือเทพที่หลงงมงายเที่ยวเตร็ดเตร่ระเหเร่ร่อน เปรียบเทียบถึงคนที่ไม่ทำงานเป็นหลักแหล่ง เร่ร่อนไปทั่ว หาเรื่องหาราวไปทั่ว (5) สัญลักษณ์แห่งการเสแสร้ง เป็นพฤติกรรมเสแสร้งแกล้งทำ เล่นละครตบตา ทำหน้าทำตาท่าทางแปลกประหลาดของมนุษย์ เชื่อมโยงกับความเชื่อที่ว่าผีสามารถแปลงตัวหรือแสดงอิทธิฤทธิ์ทำท่าทางต่างๆได้มากมาย บางครั้งก็ทำให้คนหวาดกลัว และบางครั้งก็ทำหลอกล่อให้คนเชื่อ เช่น สำนวน 弄鬼妆幺(nòngguǐzhuāngyāo) ที่สื่อความหมายถึงการจงใจเสแสร้งทำอากัปกริยาต่างๆ หรือสำนวน 五鬼闹判(wǔguǐnàopàn) ที่หมายถึงผีตัวเล็กตัวน้อยแกล้งเล่นละครตบตาเจ้านาย สมัยก่อนเปรียบเทียบผู้ที่มีตำแหน่งเจ้านายถูกคนที่ตนเองไม่ชอบหรือดูแคลนเล่นละครตบตา (6) สัญลักษณ์พฤติกรรมที่มีลับลมคมนัย เป็นบุคลิกพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจของมนุษย์ เป็นพฤติกรรมลับๆล่อๆ ไม่เปิดเผย เชื่อมโยงกับความเชื่อของมนุษย์ที่ว่าผีมีความดุร้าย และส่วนมากจะหลอกหลอนคนให้กลัวด้วยวิธีการที่ไม่เปิดเผยโดยตรง เช่นมาด้วยเสียง กลิ่น เงา หรือแบบวับๆแวมๆ ทำให้คนเกิดความพรั่นพรึง ผีจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่กล้าพบ ไม่อยากเจอ เป็นสิ่งที่ไม่น่าไว้ใจ เช่น สำนวน 鬼鬼祟祟(guǐguǐsuìsuì) ตัว “สุ้ย(祟)” คือผีหรือสัตว์ประหลาดที่ออกมาทำร้ายคนในจินตนาการของคนสมัยโบราณ สื่อความหมายถึงพฤติกรรมที่ลับๆล่อๆ มีลับลมคมนัย ไม่เปิดเผย หรือสำนวน 鬼头滑脑(guǐtóuhuánǎo) ที่บรรยายถึงบุคลิกพฤติกรรมที่มีลับลมคมนัย ไม่เปิดเผย (7) สัญลักษณ์แห่งการหลอกลวง เป็นพฤติกรรมการหลอกลวงของมนุษย์ด้วยคำพูดหรือกลอุบายต่างๆ เชื่อมโยงกับความเชื่อที่ว่าผีสามารถหลอกหลอนมนุษย์ให้กลัวหรือหลงผิดด้วยรูปแบบต่างๆ เช่น สำนวน 鬼话连篇(guǐhuàliánpiān) 鬼话 คือคำพูดผี คือคำพูดที่ไม่จริง ส่วน 连篇 คือครั้งแล้วครั้งเล่า คือคำพูดที่ออกมาทั้งหมดล้วนเป็นคำพูดที่หลอกลวง หรือสำนวน 装神弄鬼(zhuāngshén nòngguǐ) เปรียบเทียบถึงการใช้อุบายเล่นยั่วยวนหลอกลวงผู้อื่น (8) สัญลักษณ์ความแปลกประหลาด คือพฤติกรรม รูปร่างหรือแม้แต่เสียงของมนุษย์ ที่ประหลาดผิดแผกไปจากปกติธรรมดา เชื่อมโยงกับจินตนาการของมนุษย์ที่ว่ารูปร่างหน้าตาของผีส่วนใหญ่น่าเกลียดน่ากลัวหรือแปลกประหลาดไม่ปกติธรรมดา รวมถึงเสียงที่น่าสยดสยอง สร้างความหวาดหวั่นพรั่นพรึงแก่มนุษย์ได้ เช่น สำนวน 白日见鬼(báirìjiànguǐ) หมายถึง เห็นผีในกลางวัน สื่อความหมายถึงไม่มีการงานทำ ว่างมาก และสื่อความหมายกว้างขึ้นหมายถึง

เรื่องราวที่แปลกประหลาดหรือการปั้นน้ำเป็นตัว หรือสำนวน 龙鬼蛇神(lóngguǐshéshén) ที่เปรียบเทียบถึงความแปลกประหลาด ใช้กับเรื่องราวที่ประหลาดพิลึกพิลั่น (9) สัญลักษณ์ความคิดที่แปรปรวน ความขี้ระแวง เป็นความคิดแปรปรวนในสิ่งที่ไม่มีอยู่จริง คิดไปเรื่อยเปื่อย คิดไปเอง และยังเป็นความคิดที่ขี้ระแวงสงสัย ไม่มีความหนักแน่น เชื่อมโยงกับความเชื่อของมนุษย์ที่ว่าผีเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน แปรปรวนรวนเรอยู่ตลอดเวลา มนุษย์ย่อมมีความระแวงสงสัยในความปรวนแปรเหล่านี้ เช่น สำนวน 描神画鬼(miáoshénhuàguǐ) ที่สื่อความหมายการพรรณนาถึงสิ่งของหรือเหตุการณ์ที่ไม่มีอยู่จริงจากความคิดของตน หรือสำนวน 疑鬼疑神(yíguǐyíshén) ที่สงสัยสิ่งนั้นสิ่งนี้ บรรยายถึงจิตแปรปรวน คิดในสิ่งที่ไม่มีอยู่ไม่ดำรงอยู่ คิดคาดเดาไปเรื่อยเปื่อย (10) สัญลักษณ์แห่งความทุกข์ยากลำบาก เป็นความทุกข์ยากลำบากของมนุษย์ที่ได้รับจากภัยต่างๆ เช่น การไร้ซึ่งที่พึ่งพิง ความหิวโหย หรือจากภัยธรรมชาติต่างๆ เชื่อมโยงกับความเชื่อของมนุษย์ที่ว่าผีคือวิญญาณของมนุษย์ที่ตายไปแล้ว ชีวิตหลังความตายย่อมได้รับทุกขเวทนาในรูปแบบต่างๆตามแต่กรรมที่ตนทำมา เช่น สำนวน 孤魂野鬼(gūhúnyěguǐ) ที่เปรียบเทียบถึงคนที่ไร้ที่พึ่งพาอาศัย มีความเป็นอยู่อย่างลำบากยากแค้น หรือ 若敖之鬼(ruòàozhīguǐ) ซึ่ง 若敖 หมายความถึงบุคคลหนึ่ง คือ 若敖氏 ในรัฐฉู่ยุคชุนชิว ส่วน 馁 หมายถึง หิว ซึ่งผีของ 若敖氏 ได้รับความหิวโหย เปรียบเทียบถึงการไม่มีทายาท ไม่มีผู้เซ่นไหว้ (11) สัญลักษณ์ความวิตกกังวล ความหวาดกลัว และความกลัดกลุ้ม เป็นความวิตกกังวลในเรื่องต่างๆ มีความหวาดกลัวในเรื่องที่ตนไม่อยากประสบหรือหวาดกลัวคนที่ชั่วร้ายยิ่งกว่าตน รวมถึงความกลัดกลุ้มอัดอั้นตันใจด้วยมีเรื่องในใจที่ไม่สามารถระบายได้ เชื่อมโยงกับความเชื่อข้างต้นว่าผีนั้นเป็นผู้ที่มีความทุกข์ยากยิ่งนัก เช่น สำนวน 捻神捻鬼(niǎnshénniǎnguǐ) ที่บรรยายถึงลักษณะท่าทางที่ตื่นตระหนกหวาดกลัว หรือสำนวน 怀着鬼胎(huáizheguǐtāi) ที่เปรียบเทียบถึงเรื่องในใจที่เก็บงำไว้ไม่สามารถบอกผู้อื่นได้ (12) สัญลักษณ์แห่งวิธีการเล่ห์เหลี่ยมคดโกง เป็นพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีจิตใจชั่วร้ายในการใช้กลอุบายเล่ห์เหลี่ยมต่างๆหลอกลวงผู้อื่น ทำร้ายผู้อื่น ปิดบังอำพรางหรือคดโกงผู้อื่น ใช้ลูกไม้ต่างๆนานาในการกระทำความชั่ว รวมถึงการกระทำผิดกฎหมายหลีกเลี่ยงภาษี เชื่อมโยงกับความเชื่อที่ว่าผีนั้นส่วนมากเป็นสิ่งที่ชั่วร้าย นำสิ่งที่ไม่ดีมาสู่มนุษย์ คอยหลอกหลอนมนุษย์ให้หวาดกลัว อีกทั้งยังมีวิธีการหลอกหลอนต่างๆมากมาย เช่น สำนวน 鬼计多端(guǐjiduōduān) หมายถึงวิธีการอันเล่ห์เหลี่ยมคดโกงมากมาย ความคิดที่ไม่ดีมีมาก หรือสำนวน 鬼蜮伎俩(guǐyùjìliǎng) ที่เปรียบเทียบจิตใจที่โหดเหี้ยม ใช้กลอุบายต่ำช้าลอบทำร้ายผู้อื่น (13) สัญลักษณ์แห่งความชั่วร้าย ความอิจฉาริษยา เป็นพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีจิตใจที่อิจฉาริษยาผู้อื่น ชั่วและร้ายดื้อดึง ขยะแขยงน่ารังเกียจ สามารถทำร้ายผู้อื่นได้เสมอเมื่อมีโอกาส เชื่อมโยงกับความเชื่อที่ว่า ผีนั้นเป็นสิ่งที่ชั่วร้าย เมื่อเห็นมนุษย์อยู่ดีเป็นปกติสุขก็มีความอิจฉาริษยาและจ้องที่จะทำร้าย นำมาซึ่งความหายนะหรือความทุกข์ยากแก่มนุษย์ได้ เช่น สำนวน 鬼魅伎俩(guǐmèijìliǎng) ที่เปรียบเทียบจิตใจที่โหดเหี้ยม ใช้กลอุบายอันต่ำช้าในการลอบทำร้ายผู้อื่น หรือสำนวน 引鬼上门(yǐnguǐshàngmén) ที่เปรียบเทียบถึงการชักพาคนไม่ดีเข้ามา (14) สัญลักษณ์แห่งความโศกเศร้า เป็นความโศกเศร้าเสียใจหรือคับแค้นใจในเรื่องต่างๆ และแสดงความโศกเศร้านั้นออกมาด้วยการร้องไห้คร่ำครวญอย่างน่าเวทนา เชื่อมโยงกับความเชื่อของมนุษย์ที่ว่าผีคือวิญญาณของมนุษย์ที่ตายไปแล้วไปรับผลกรรมที่ตนก่ออยู่อีกภพภูมิหนึ่ง ย่อมไม่มีความสะดวกสบายดังที่เคยเป็นมนุษย์ ฉะนั้นจึงมีความโศกเศร้าเสียใจ ร้องห่มร้องไห้เสียใจในเวรกรรมของตนที่ได้ก่อไว้ เช่น สำนวน 神愁鬼哭(shénchóuguǐkū) ที่บรรยายถึงความเศร้าโศกวิตกกังวลอย่างยิ่ง หรือสำนวน 鬼哭神嚎(guǐkūshénháo) ซึ่ง 号 คือ ร้องเสียงดัง บรรยายถึงร้องไห้ด้วยเสียงอันดัง เป็นเสียงอันโศกเศร้ารันทด

สัญลักษณ์โดยปกติทั่วไป เป็นสัญลักษณ์ที่ไม่ได้สื่อความหมายทั้งเชิงบวกหรือเชิงลบ คือ (1) สัญลักษณ์แห่งการเปลี่ยนแปลง เป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่างๆ ทั้งพฤติกรรมของคนหรือธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจนไม่อาจคาดเดาได้ เชื่อมโยงกับความเชื่อของมนุษย์ในคุณลักษณะของ “ผี” ว่าสามารถล่องหนหายตัวไปได้อย่างรวดเร็ว สามารถเปลี่ยนแปลงรูปร่างให้เป็นอย่างไรก็ได้ด้วยระยะเวลาที่รวดเร็ว เช่น สำนวน 鬼出电入(guǐchūdiànrù) ที่เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ไม่สามารถที่จะคาดเดาได้โดยง่าย หรือสำนวน 神出鬼没(shénchū guǐmò) ที่บรรยายถึงความไม่แน่นอน ไม่สามารถคาดเดาได้ และยังสื่อถึงพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (2) สัญลักษณ์แห่งความลึกลับอัศจรรย์ อาจเป็นเรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้น ซึ่งมีความลึกลับซับซ้อนยากที่จะคาดเดา หรือ

อาจเป็นสถานที่ที่ลึกลับพิศวงต่างๆ เชื่อมโยงกับความเชื่อของมนุษย์ที่ว่า ผีนั้นเป็นสิ่งที่ลึกลับ เป็นเรื่องที่มนุษย์ไม่อาจที่จะพิสูจน์ได้ว่ามีจริงหรือไม่อย่างไร เช่น สำนวน 神鬼不测(shénguǐbùcè) หมายถึง เทพและผีล้วนไม่สามารถคาดคะเนได้ เป็นความแปลกประหลาดลึกลับของเรื่องที่ยากจะคาดเดา หรือสำนวน 神区鬼奥(shénqūguǐào) ซึ่งสื่อความหมายถึงสถานที่ลึกลับพิศวง

จากสรุปผลการวิจัย จะเห็นว่าสำนวนจีนที่มีคำว่า “กุ่ย” (guǐ 鬼“ผี”) ปรากฏอยู่ในสำนวนนั้นสามารถสะท้อน ภาพสัญลักษณ์ของ “ผี” ในโลกทัศน์ของชาวจีนออกมาในลักษณะต่างๆมากมาย โดยสามารถสะท้อนภาพสัญลักษณ์ของ “ผี” ได้ 3 แบบคือ สัญลักษณ์ในเชิงบวก สัญลักษณ์ในเชิงลบ และสัญลักษณ์โดยปกติทั่วไป ทั้งนี้จากการศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับผีจีนนั้น มีการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผีจีนค่อนข้างน้อย โดย เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ (2554) ได้ศึกษาการสืบทอดความเป็นจีนผ่านการทำความเข้าใจในความหมายและสัญลักษณ์ทางศาสนาของชาวจีนสู่ลูกหลานในสังคมไทย ซึ่งผลพบว่าชาวจีนโบราณยังเคารพนับถือวิญญาณ หรือบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ โดยมีความเชื่อว่าวิญญาณของบรรพบุรุษและภูตผีต่างๆสามารถจะดลบันดาลให้เกิดเหตุการณ์ทั้งดีและไม่ดีต่อชีวิตและครอบครัวของพวกเขาได้ และได้อ้างถึง Duan Liseng และบุญยิ่ง ไร่สุขสิริ (2543) ที่กล่าวไว้ว่าคนตายไปแล้วจะกลายเป็นผี ผีมีความสามารถพิเศษที่คนไม่อาจทำได้ สามารถนำความสุขหรือภัยพิบัติมาให้แก่คนได้ ทำให้ชาวจีนมีความเชื่อ และความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และมีการกราบไหว้หลุมศพบรรพบุรุษในวันเช็งเม้งทุกปี มีการซ่อมแซมหลุมศพดูแลฮวงซุ้ยให้อยู่ในสภาพสะอาดสวยงาม รวมทั้งกราบไหว้แท่นบูชาบรรพบุรุษภายในบ้านวาระโอกาสต่างๆ ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยในประเด็นมุมมองโลกทัศน์ของชาวจีนที่ว่า ผีนั้นสามารถดลบันดาลทั้งความดีความชั่วมาสู่มนุษย์ได้ การกราบไหว้บูชาผีบรรพบุรุษเป็นสิ่งที่ชาวจีนยังคงให้ความสำคัญ สะท้อนให้เห็นถึงผีในฐานะสัญลักษณ์ของความดีงามและความชั่วร้าย

นอกจากนี้ จากการศึกษาของ ประสิทธิ์ เงินชัย (2558) ที่ศึกษาประเพณีจีนในภาคตะวันออกของประเทศไทย ได้แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนยังเชื่อในวิญญาณ ภูมิผี เทพเทวดา มีความเชื่อว่าวิญญาณของบรรพบุรุษของตนมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองและอำนวยความผาสุกร่มเย็นแก่ลูกหลาน เชื่อว่าเมื่อคนตายไปแล้วจะกลายเป็นผี มีความสามารถพิเศษที่คนเป็นไม่อาจทำได้ สามารถนำความสุขหรือภัยพิบัติมาให้คนที่มีชีวิตอยู่ได้ เชื่อว่าวิญญาณมีอยู่ทุกหนทุกแห่งและมีอิทธิพลต่อทุกสิ่ง คนจีนต้องรับใช้ ต้องทำพิธีบวงสรวงดวงวิญญาณและประกอบพิธีต่างๆ เพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อดวงวิญญาณ เพื่อให้ได้รับแต่สิ่งดีและได้รับการคุ้มครอง ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ในมุมมองของผีที่เป็นสัญลักษณ์ของสิ่งที่ทั้งดีและไม่ดี เป็นโลกทัศน์ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องผีของ Xu Hualong (1994) ที่ได้ศึกษาและแบ่งลักษณะของผีจีนออกเป็น 35 ประเภท เช่น ผีที่กินลมหายใจมนุษย์เป็นอาหาร ผีที่อยู่ในศีลธรรม ผีที่ดื่มเลือดเป็นอาหาร ผีกินอ้วก ผีที่กินปุ๋ยเป็นอาหาร ผีกินเสมหะเป็นอาหาร ผีชอบกินเส้นผมเป็นอาหาร ผีไม่มีอาหารกิน เป็นต้น ซึ่งเป็นการเรียกผีเชิงสัญลักษณ์ต่างๆที่สะท้อนถึงการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม เป็นการแบ่งประเภทของผีที่มีนัยยะเชิงสั่งสอนชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมที่ดีและไม่ดีที่ควรคำนึงถึง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่แสดงถึงการใช้ผีเป็นสัญลักษณ์ถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในด้านต่างๆ อีกด้วย

แม้ว่าจะมีงานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องผีจีนค่อนข้างน้อย แต่ผลการวิจัยครั้งนี้ก็สามารถแสดงให้เห็นถึงสัญลักษณ์ของผีในโลกทัศน์ของชาวจีนได้ค่อนข้างเด่นชัด แสดงให้เห็นถึงมุมมองของชาวจีนในการให้ความสำคัญกับพฤติกรรมของมนุษย์ด้วยกันเองค่อนข้างมาก ทั้งนี้สามารถอนุมานได้ถึงความปรารถนาที่ต้องการให้มนุษย์ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดี ปฏิบัติตามระเบียบของสังคม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เห็นคุณค่าของธรรมชาติ รวมไปถึงการไม่ดูถูกสิ่งที่เหนือธรรมชาติ โดยใช้ “ผี” เป็นสัญลักษณ์แทนความดีความชั่วต่างๆ ที่ถ่ายทอดออกมาทางพฤติกรรม วาจา รวมถึงความรู้สึกนึกคิดที่มนุษย์พึงคำนึง

6. ข้อเสนอแนะและการนำไปใช้ประโยชน์

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อของชาวจีนในเรื่องของผีในแง่มุมอื่นๆ รวมถึงการศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเรื่อง “ผี” ของชาวจีนและชาวไทยในแง่มุมต่างๆ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเผยแพร่หรือตีพิมพ์เป็นฐานข้อมูลการวิจัยและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการเกี่ยวกับ

ภาษาและวัฒนธรรมจีน รวมทั้งเป็นองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมจีนของนักศึกษา อาจารย์ นักวิจัยและบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจด้านจีนศึกษาและคติชนวิทยาของจีน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อ่าน สังคม และประเทศชาติในการสืบสานวัฒนธรรมอันเป็นรากเหง้าของชนชาติให้ชนรุ่นหลังต่อไป

7. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยการสนับสนุนจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ฤเดช เกิดวิชัย อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และสถาบันวิจัยและพัฒนา ที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัยนี้ ขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ Dr. Truong Thi Hang และผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภาวดี ยาดี ที่ได้ให้กำลังใจ คำแนะนำ รวมถึงการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อคิดเห็น ทำให้งานวิจัยนี้มีความถูกต้องสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ที่สำคัญยิ่งคือมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ที่ให้เกียรติและโอกาสแก่ผู้วิจัยมานำเสนอบทความวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

8. เอกสารอ้างอิง

เกรียงไกร กองเส็ง. (2559). “ร่างกายภายใต้บงการ” การเปลี่ยนแปลงความหมาย “ความงาม” ของสตรีไทย-จีนตามวิถีสมัยใหม่. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.** ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2559. หน้า 235.

ประสิทธิ์ เงินชัย. (2558). **วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย.** ปีที่ 7 ฉบับที่ 1, หน้า 102-114.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554.** พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

วนิดา ตั้งเทียนชัย. (2550). **รายงานการวิจัย สำนวนจีน : โครงสร้างทางภาษาและเจตนาการใช้.** มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

สุภาพร คงศิริรัตน์. (2553). **การศึกษาพระโลกทัศน์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชหัตถเลขา.** วิทยานิพนธ์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.

Xu Hualong. (1994) 许华龙.《中国鬼文化大辞典》，广西：广西民族出版社.

Zhongguo Shehui Kexueyuan. (1999) 中国社会科学院，《现代汉语词典》，北京：商务印书馆.

Zou Junzhi. (2008). 邹浚智.“鬼”观念与祖先崇拜试说，《稻江学报》，台湾：元培科技大学.